

NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN ŞİİRLERİNDE "SONSUZLUK"

M. Abdullah ARSLAN*

*"Hayattan kaçanların cesur olanları,
kısa sürede, sanatın gerçekte bir vasıta
olduğunu anlayarak sonsuzluğa sığınurlar.
Çünkü gerçek huzura sonsuzlukta kavuşulur."*¹
Beşir AYVAZOĞLU

"Bizce şiir, mutlak hakikati arama işidir. Mutlak hakikat Allah'tır.

*Ve şiirin, ister O'na inanan ve ister inanmayan elinde, ister bilerek ve
ister bilmeyerek, O'nu aramaktan başka vazifesi yoktur. Şiir, Allah'ı sır ve
güzellik yolundan arama işidir."*²

Necip Fazıl'ın yukarıya aldığımız şiirle ilgili düşünceleri kendisinin ben'indeki durulmadan sonra serdettiği fikirleridir. Bilindiği gibi N. Fazıl'ın şiirlerinde bundan önce de "sonsuzluk" problemi vardır. Çünkü N. Fazıl daima yaratılış gayesini araştıran, düşünüp sorgulayan bir sanatçıdır. O, "mutlak hakikatin arayışı içine giren ve bu arayışı da salt düşünce ve akıl yoluyla değil de sezgi, duygu ve gönül yolunun desteğiyle sürdürmeye çalışan"³ bir sanatçıdır. Böyle bir sanatçının sonlu olan maddenin peşinden sonuna kadar koşması da beklenmezdi. O daima, sonlu olmayanın, sonsuzun peşindeydi. Ömer Öztürkmen'e göre N. Fazıl'daki sonsuzluk, "1934'e kadar uçarılıkta sonsuzluk, 1934'ten sonra imanda sonsuzluk, imana teslimiyette sonsuzluk ve de sonsuzlukta sonsuzluk" şeklinde bir gelişim arz etmektedir.⁴

Bu dikkatle N. Fazıl'ın *Çile* adlı kitabına aldığı şiirlerinden hareketle (vasiyetine de sadık kalarak) *sonsuzluk* teminin bulunduğu şiirlerine yaklaşılmaya çalışalım.

Kaldırımlar (1927), Takvimdeki Deniz (1931), Bu Yağmur (1934), Yollar ve Gökler (1937), Çile (1939), Sonsuzluk Kervanı (1952) ve diğer ilgili şiirler.

Sonsuzluk macerasında, N. Fazıl'ın çizgisinde, bir 'yalnızlık senfonisi' olan *Kaldırımlar* şiirine bakıyoruz. Şiirin daha başında bir yürüme söz konusudur. Bu

* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

¹ Beşir Ayvazoğlu; İslâm Estetiği ve İnsan, Çağ yay., İst., 1989, s.375.

² Necip Fazıl Kısakürek; Çile, Büyük Doğu yay., İst., 12.bs.1987, s.473-474.

³ Mehmet Rifat; "Necip Fazıl Kısakürek'in *Çilesi*'ni "Takdim'i ve "Poetika"sı, Ludingirra derg., N. 2, s.49.

⁴ Bekir Oğuzbaşaran; Necip Fazıl'ın Şiiri, Kültür ve Sanat yay., İst., 1983, s.188.

yürüyüş, bir ferdin bir yolda yürüyüşüdür. Ve bu yürüyüş karanlıkta gerçekleşmektedir. Prof. Dr. Mehmet Kaplan'a göre, "Kaldırımlar" şiirinin sekiz dörtlükten oluşan birinci kısmında "*Muhteva, bir yürüyüş temposuna göre düzenlenmiştir.*"⁵ Bu tempoyu vezin, kafiye ve seçilen kelimelerde de görmek mümkündür. Yani, Üstad şiirde her şeyi hesaplayarak kullanmıştır. Burada da ferdin yalnızlığı mekân, zaman ve ortamla verilmiştir. Daha sonra bu fert "sonsuz mesafelerin üstünden" bir derdin potasında ruhunu eriterek ve "yağız atlı süvari" konumunda atını koşturarak bu yolun sonunun kabre/sonsuzluğa çıktığını görecektir. Kabir, insanlarca ölçülebilen zamanın olmadığı âleme giriş kapısı durumundadır. Yani sonsuzluğa geçiş eşliğidir.

Kaldırımlar 3 teki son mısralarda bunu daha açık bir şekilde zikretmektedir şair. Yerin altı, kabir hayatı, yani sonsuzluğun cennet ya da cehennem öncesidir. Ama henüz ahiret hayatından açıkça bahsedilmemektedir. Bohem ve uçarılıkta sonsuzluk devam etmektedir. Yerin altı, şairi bir yâr gibi beklemektedir. Ve burası "yâr" kelimesinin olumluluğunu pekiştirir şekilde "rahat bir döşek" olarak düşünülmektedir. Bunda dünyadaki acıların büyüklüğü ve fazlalığı sanırım güçlü bir rol oynamaktadır.

*Takvimdeki Deniz*⁶ şiiri Necip Fazıl'ın bohem yaşantı dönemindeki şiirlerindedir. Henüz şeyhi Es-seyyit Abdülhakim Arvasî hazretleriyle karşılaşmamıştır. Serseri ama, düşünen bir serseri durumundadır. Uçarıdır ama, yine de sonsuzlukla cedelleşmekten geri kalmamaktadır.

Mezkûr şiirin daha ilk mısralarında sonsuzluğu görmek mümkündür. Bu, denize duyulan hasretin sonsuzluğudur. Bundan hemen sonra "yapraksız, kullanılmış bir takvim"den söz edilmektedir. Yani zaman bitmiştir. Maddeden sonsuzluğa kapı aralanmıştır. Bu kapıdan "sonsuz bir deniz" olan ahirete geçiş söz konusudur. "Yana yatmış bir gemi" olan insan bocalayarak deryalarda yitirdiği cenneti, yani ölçülebilen zamanın olmadığı sonsuzluğu aramaktadır. Bu arayış tasalı ve hasret ateşiyle dolu bir arayıştır. "Bir ömür geze geze, takvimdeki denize" yani ebedî hayat olan sonsuzluğa varacaktır şair. Bu sonsuzluğa varış, kavuşma şiirin son mısralarında açık bir şekilde zikredilmiştir. Şair, gönlün "kurşun yükümlü" tüy gibi hafifleterek bu mahşeri terk edip "denize hicret" eder. Bu hicrette şairin kalbi dünyadan, maddeden çekilmiştir. Ruh bedenden ayrılmıştır. Ayrılırken her şeyi geride, dünyada bırakmıştır. Bu şekilde de tüy gibi hafiflemiştir. Denize hicreti hazırlanmıştır. Sonra da bütün hazırlıklar tamamlandığı için denize/sonsuzluğa veya M. Orhan Okay'ın tabiriyle "*meçhule*"⁷ göçmüştür.

Burada ferdin dünyevî olan her şeyi -kurşun yükü- hafifleterek sonsuzluğa geçişi anlatılırken halkın durumu da verilmektedir. Çünkü Sezai Karakoç'un da

⁵ Mehmet Kaplan; Şiir Tahlilleri 2, Dergâh yay., İst., 1992, s.74.

⁶ N. Fazıl; Age., s. 220-222.

⁷ M. Orhan Okay; Necip Fazıl Kısakürek, KTB yay., 1987, s.30.

bahsettiği gibi halk şairleri “*ruhun kurtuluş şairleri*”dirler.⁸ Onlar “*insanlığın kaderine ulaşmak için kendi kaderlerini halkın kaderinin içinden geçirerek*” ileriye fırlarlar. Yani bu şairler “*omuzlarına insanlığın kaderi yüklenmiş büyük ödevliler*”dir.

Yine burada ferdin nezdinde halkın durumu şiir formunda anlatılmıştır. Yani bu sonsuza geçiş, bir kişinin şahsında halkın sonsuza, maverâya, öteye veya meçhul âleme varışıdır. “*Şairin beni, ebediliği yine şiirin armonisinde*” denemiştir.⁹ Fert fert bütün toplum bu geçişi yaşayacaktır.

İmanda sonsuzluğun öncesinde bir diğer şiiri olan *Bu Yağmur*’a bakalım.

Bu şiir, Ö. Öztürkmen’e göre “*insanı bütün dramı ile yakalayan, fakat aynı zamanda onu metafizik ürpertilere sarsan ve sonsuzluk problemiyle başbaşa bırakan Büyük Çile’nin hazırlığı*” konumundadır.¹⁰ Yazının devamında bu şiirin N. Fazıl’ın a’rafı olduğuna değinilmektedir. Yani N. Fazıl’ın bu şiiri, onun his ve düşünce hayatında deha ile cinnet arasında bocaladığı son şiirlerinden birisidir. Çünkü bundan sonra şeyhi ile tanışacak ve bu uçarılıkta, bohemlikte sonsuzluk durumu yerini imanda, teslimiyette sonsuzluğa bırakacaktır. Ancak bu süreç, *Çile* şiirine kadar devam ettikten sonra yerini mutlak hakikati bulmuş olmanın huzurunun sonsuzluğuna teslim edecektir.

Bu Yağmur şiirinde metafizik ürperti ve bocalamanın hat safhada olduğu söylenebilir. Bu durumun bir gün dinmesi, sükûna ermesi düşünülmektedir.

“*Bu yağmur, bu yağmur bir gün dinince,
Aynalar yüzümü tanımaz olur.*”

Bunun yanında yukarıda söylediğimiz yargıyı şu mısralar destekler mahiyettedir:

“*Bu yağmur, kanımı boğan bir iplik,
...
Bu yağmur, delilik vehminden üstün,
Karanlık, kovulmaz düşüncelerden.
Cinlerin beynimde yaptığı düğün,
Sulardan, seslerden ve gecelerden...*”

Şiirin son üç mısrası, özellikle buradaki “*karanlık*” ve “*geceler*” kelimeleri belirsizi, meçhulü; belirsiz, meçhul diyarı veya mekânı düşündürmektedir. Bu da tabiatıyla henüz tanımlanamamış sonsuzlukla ilgilidir sanıyorum.

Necip Fazıl’ın *imanda sonsuzluğa* geçmeden önceki süreç içerisinde -her ne kadar şeyhi ile tanışmış da olsa tereddüt yerini durulmaya bırakmadığından- yazdığı

⁸ Bekir Oğuzbaşaran; Age., s.178.

⁹ Age., s.179.

¹⁰ Age., s.187-188.

şiiirlerinden *Yollar ve Gökler* (1937) adlı şiiirinde de ağırlığı *sonsuzluk* oluşturmaktadır. Bu sonsuzluk, baştan beri söylediğimiz *uçarılıkta sonsuzluk* ile *teslimiyette sonsuzluk* arasında bir yeredir. Buna geçiş şiiirindeki sonsuzluk demek de mümkündür.

Burada, kendisinde sonsuzluğu sorgulayarak düşünme ve yakarma söz konusudur.

*“Üstüste, alt altalar,
Bende gökler ve yollar.
Yollar nereye gider,
Ve ne düşünür gökler?
...
Yollar, beni vardırın!
Gökler, tutup kaldırın!”*

Bu şiiirdeki “yollar” ve “gökler” kelimeleri insan ve Allah’a racidir. Ve şiiirdeki *yollar* ile *gökler* arasındaki ilişki, insan ile Allah, mahluk-hâlık ilişkisidir. Yaratılmışlar sonuçta *Takvimdeki Deniz*’den mahşeri terk ederek ebedî sonsuzluğa göçeceklerdir. Zaten bu şiiirdeki “kol kol servilik” kelime grubu mezarlığı/mezarı düşündürmektedir.

Yollar, göklerin sırrını aramaktadır. Buluşma yerleri ise sudur. Bu da, insanın ölünce su ile yıkanmasını ve sonra da kabir eşiğinden öte, sonsuz âleme geçişini sezdirmektedir.

Necip Fazıl’daki uçarılık ve çırpınış sonsuzluğu, *teslimiyetteki sonsuzluğa Çile* şiiiri ile varmıştır.

Çile şiiiri, serseri, bohem ve hafakan durumlarından geçip mutlak hakikatte durulmanın şiiiridir. Yine bu şiiir, “*çetin ve azaplı yollardan geçen, her türlü metafizik buhranları yaşayan bir insanın mutlak hakikatte kendini bulmuş olmasının huzurunu getiren bir sonsuzluğun senfonisi*”dir.¹¹

*“Gaiblerden bir ses geldi: Bu adam,
Gezdürsin boşluğu, ense kökünde!
Ve uçtu tepemden birdenbire dam;
Gök devrildi, künde üstüne künde...
...
Sonsuzluk, elinde bir mavi tülbent,
Ok çektii yukardan, üstüme avcı.
...
Sanki burnum, değıdi burnuna yok’un,
Kustum, öz ağzımdan kafatasımı.”*

¹¹ Age., s.188.

Şiirin devamında cinnet hâli devam ediyor.

*“Bir bardak su gibi çalkandı dünya,
Söndü istikamet, yıkıldı boşluk.
Al sana hakikat, al sana rüya!
İşte akıllılık, işte sarhoşluk!”*

Sonra durulmaya varan mısralar:

*“Bir kanlı şafakta, bana çil horoz,
Yepyeni bir dünya etti hediye.*

...
Bildim seni ey Rab, bilinmez meşhur!”

Şiirin son mısraları teslimiyetteki sonsuzluğu açıkça ifade etmektedir. Artık *her şekil* N. Fazıl'da yerine oturmuştur. Gözü 'büyük sanatkârlık'tadır. Meselesi ise 'sonsuzla varmak'tır.

*“Sen, bütün dalların birleştiği kök;
Bircik meselem, sonsuzla varmak...”*

Necip Fazıl'ın sonsuzlukla ilgili bu seyrinde, sırasıyla “uçarılıkta sonsuzluk”, “imanda sonsuzluk” ve “teslimiyette sonsuzluk”tan sonra son olarak da “sonsuzlukta sonsuzluk” mevcuttur.

1934 yılında karşılaştığı şeyhinin zatında mutlak sonsuzluğa 1940'lı yıllarda ulaşmış ve bu yolu gaye edinerek 'sonsuzluk kervanı'na katılmıştır.

Sonsuzluk Kervanı (1952) adlı şiiri ile ilgili olarak Yard. Doç. Dr. Hasan Çebi şöyle söylemektedir:

“Bir mürşit olarak bağlandığı şeyhinin zatında, peygambere kadar uzanan 'altun' bir 'silsile' görür. Bu silsilede sonsuzluğa, Allah'a giden bir kervan görünümü tasavvur eder.”¹²

Necip Fazıl , bu şiirinin daha ilk mısralarında sonsuzluk kervanındaki yer ve konumunu belirtmektedir.

*“Sonsuzluk kervanı, peşinizde ben,
Üç ayakla seken topal, köpeğim!”*

Buradaki kervan, Hz. Peygamber ve onun ümmetidir. Bu kervanın 'sonsuzluk' kelimesiyle tavsif edilmesi gittikleri mekân vesilesiyedir. Onlar, sonsuz olan Allah'a, O'nun cennet-i âlâsına varan bir kervanı oluşturmaktadırlar. N. Fazıl da bu nedenle bu kervanın bu şekilde bir takipçisidir.

¹² Hasan Çebi; Bütün Yönleriyle N. F. Kısakürek'in Şiiri, KTB yay., Ank., 1987, s.309.

Şairin sonsuzluğa giden bu kervandaki konumu 'topal bir köpek'tir. Yeri ise (en) arka taraftır. N. Fazıl burada kendi ben'ini tahkirlerin tahkiri durumunda vermiştir. Kervan, şeyhine kadar gelen altun kol silsilesi Peygamber soyudur. Şair kendisini bu pâk kervanın peşinde bir köpek, hem de topal bir köpek olarak nitelmiştir. Aşırı bir tahkir söz konusudur. Bu da aşırı tevazu ile ben'in yüceltildiğini düşündürmektedir.

Necip Fazıl'a göre gerçek hürriyet, işte bu ben'in 'altun kol silsilesi'ne köle olmasıdır. Çünkü 'biricik niyet', 'ölmezi bulmak'tır. Esas yapılip ele geçirilmesi gerekenler bu silsilenin bastığı, geçtiği yerdedir. Bunlar sonsuz hasattır.

İşte bu sonsuz hasata özlem duyanların yapması gereken iş, bu 'altun kol silsilesi'nin peşine düşmektir. Sonsuz istirahatgâha ancak bu şekilde kavuşulabilir.

*"Sonsuzluk kervanı, istemem azat!
Köleniz olmakmış gerçek hürriyet.
Ölmezi bulmaksızın biricik niyet;
Bastığımız yerde ebedî hasat.
Sonsuzluk kervanı, istemem azat."*¹³

Necip Fazıl, *madde mistisizmi* yerine *mânâ mistisizminde* yer almıştır. O, materyalizm karşısındaki spritüalist ve ferdiyetçi görüşü benimsemiştir. Çünkü bu görüş "*insanı ebedî ve ölümsüz olan ruhuyla*" değerlendirmektedir.¹⁴ Zaten beyni 'zonk zonk sızlayan' bu mistiği, "*sınırlı küçüklükler değil, sınırsız büyüklükler ilgilendir*"miş ve "*bunun için bütün meselelerimize mutlak olan'ın adesesinden bak*"mıştır.¹⁵

Necip Fazıl'ın şiirlerinin öncesi ve sonrası için Sedat Umran şunları söylemektedir:

*"Onun şiiri her türlü mantık düzenini yıkan ve derin soyutlamalarla bir düşün mantığını gerçekleştiren, iç dünyasındaki depresimleri ve karabasanları kaydeden bir şâirin yazdıklarıdır. Kuşuklar, sevinçler, korkular en aşırı uçlarına kadar çelişkiler halinde yaşanmış ve şiirle bir senteze ulaştırılmışlar ve şâirine özlediği dengeyi sağlamışlardır... Son yazdıklarında kaçılmaz olan son'un yaklaştığını hissettiren dizeleri çoğunlukta idi. Onlarda artık bizi derinden sarsmak yerine, trajedisine ortak etmek isteyen ve kaderine tevekkülle boyun eğen bir şâirin, tekniği yetkin, konturları net, ama yırtıcı çılgılığı artık bir yalvarışa dönmüş olan sesini duyuyorduk."*¹⁶

¹³ N. Fazıl; Age., s.63.

¹⁴ Doç. Dr. Orhan Okay; "Üstad Necip Fazıl Kısakürek'in Şiiri", Suffe Kültür Sanat Yıllığı, Suffe yay., İst., 1984, s.173.

¹⁵ Beşir Ayvazoğlu; Defterimde 40 Suret, Ötügen yay., İst., 1996, s.31.

¹⁶ Sedat Umran; Şiirde Metafizik Gerçek, Timaş yay., İst., 1997, s.87-88.

Prof. Dr. Şerif Aktaş'ın da belirttiği gibi Necip Fazıl'ın eserleri kendisinin "Türk şiirinde 'Ben ve O' arasındaki kalbî diyalogun en muztarip ve en iyi temsilcilerinden biri olduğunu" ortaya koymaktadır.¹⁷

Necip Fazıl Kısakürek'in şiirleri arasında 'sonsuzluk' temasının işlendiği şiirlere nispeten şunlar da dahil edilebilir:

Üç Atlı (1926), *Sayıklama* (1927), *Ne İleri, Ne Geri* (1934), *Bendedir* (1936), *Ben* (1939), *Tâ Maverâdan* (1958), *Iraklarda* (1959), *Sen* (1973), *Ölümsüzlük* (1973), *Allah Derim* (1973), *Ebedi Taze* (1974), *Boş Dünya* (1982), ...

¹⁷ Şerif Aktaş; "1983 Kültür-Sanat Soruşturması"na verdiği cevap, Suffe Kültür Sanat Yıllığı, Suffe yay., İst., 1984, s.289.